

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

Příloha č. 1

k usnesení vlády

ze dne 19. prosince 2001 č. 1362

Závěrečná doporučení Výboru pro lidská práva - kontrolního orgánu Mezinárodního paktu o občanských a politických právech

1. Výbor posoudil úvodní zprávu předloženou Českou republikou (CCPR/C/CZE/2001/1) na svých 1931., 1932. a 1933. schůzích konaných dne 11. a 12. července 2001 a přijal následující závěrečná doporučení na své 1949. schůzi konané dne 24. července 2001.

A. Úvod

2. Výbor posoudil podrobnou a souhrnnou zprávu České republiky o událostech od jejího vzniku 1. ledna 1993 jako jednoho z následnických států České a Slovenské Federativní Republiky. Výbor je vděčný delegaci České republiky za její upřímný přehled posledních událostí a potíží při implementaci práv zaručených Paktem, který byl velice poučný a pozdvihl úroveň diskuse. Oceňuje rovněž množství informací, které mu delegace poskytla ohledně právního řádu v České republice, avšak lituje, že se mu nedostalo více informací o implementaci práv obsažených v Paktu.

B. Pozitivní aspekty

3. Výbor oceňuje smluvní stranu za úsilí, které vyvíjí od zahájení přechodu k demokracii v roce 1989 s cílem znovu vybudovat demokratický právní řád a sladit vnitrostátní právní řád se svými mezinárodními závazky. To zahrnuje i vážnou snahu smluvní strany přijmout novou Ústavu založenou na respektu k lidským právům a Listinu základních práv a svobod, která formuluje mezinárodně uznávaná lidská práva.

4. Výbor vítá, že v roce 1990 byl zrušen trest smrti a vybízí Českou republiku k přístupu k Druhému opčnímu protokolu k Paktu.

C. Hlavní výhrady a doporučení

5. Protože je statut Paktu nadřazený vnitrostátním „běžným“ zákonům, ne všechna práva garantovaná Paktem byla inkorporována do Listiny základních práv a svobod, což vede k nejasnostem ohledně plné ochrany všech práv garantovaných Paktem. Není rovněž jasné, jaký je vztah mezi Paktem a Listinou a ostatními právními předpisy, jež jsou součástí ústavního pořádku (článek 2).

Smluvní strana by měla vyjasnit vztah mezi právy garantovanými Paktem, která nejsou zahrnuta do Listiny, a ústavním pořádkem, aby lépe zajistila implementaci všech práv zaručených Paktem za všech okolností.

6. Výbor je znepokojen zjevnou absencí mechanismu implementace názorů Výboru podle Opčního protokolu. Výbor vyjadřuje hluboké politování nad postojem, který smluvní strana zaujala v případech Šimůnek (516/1992) a Adam (586/1994), týkajících se restituce majetku či jeho náhrady podle zákona č. 87/1991 Sb. Výbor rovněž vyjadřuje politování nad odpovědí smluvní strany týkající se rozhodnutí Výboru, že předběžná podmínka českého státního občanství nutná pro restituci majetku či náhradu za něj podle zákona č. 87/1991 Sb. je diskriminační a porušuje článek 26 Paktu. Rozhodnutí Ústavního soudu ohledně ústavnosti příslušného zákona nemůže zprostit smluvní stranu jejích povinností plynoucích ze závazků obsažených v Paktu (článek 2; Opční protokol, články 1 a 4).

Smluvní strana by měla znovu zvážit stávající zákon týkající se práva uplatnit restituční nároky na majetek či náhradu za něj. Měla by rovněž zavést mechanismus implementace názorů Výboru podle Opčního protokolu. V obou případech si Výbor přeje být informován o výsledku svých doporučení.

7. Výbor je znepokojen nedostatkem nezávislých mechanismů zajišťujících monitorování skutečné implementace práv. I když Výbor vítá zřízení úřadu ombudsmana pro prošetřování individuálních stížností, bere na vědomí, že pravomoci ombudsmana jsou omezeny na doporučení týkající se veřejného sektoru. Zmocněnec vlády pro lidská práva je vládním úředníkem a Rada vlády pro lidská práva poradním orgánem; nemají tedy mandát zabývat se individuálními stížnostmi týkajícími se porušování lidských práv (článek 2).

Smluvní strana by měla přijmout opatření ke zřízení účinných nezávislých monitorovacích mechanismů implementace práv garantovaných Paktem, zejména v oblasti diskriminace.

8. Výbor je hluboce znepokojen diskriminací menšin, zejména Romů. Ačkoli delegace problém uznala, Výboru se nedostalo podrobných informací o diskriminaci v zaměstnávání, vzdělávání, zdravotní péči, bydlení, vězeňství, sociálních programech a v soukromé sféře, jakož i v účasti na veřejném životě. Opatření učiněná smluvní stranou ke zlepšení sociálně-ekonomických podmínek Romů se nezdají být přiměřené řešení situace a diskriminace *de facto* přetrvává (články 26, 27).

Smluvní strana, aby zajistila plnění článků 2 a 26 Paktu, by měla přijmout veškerá nutná opatření k odstranění diskriminace členů menšin, zejména Romů, a rozšířit skutečný výkon jejich práv garantovaných Paktem; Výboru by měly být poskytnuty veškeré podrobnosti o přijatých opatřeních a jejich praktických výsledcích.

9. Výbor je obzvláště znepokojen nepřiměřeným počtem romských dětí posílaných do zvláštních škol určených pro mentálně postižené děti¹, což by mohlo svědčit o přetrvávání stereotypů při takovém umísťování dětí, které je v rozporu s článkem 26 Paktu, a které znesnadňuje, pokud přímo neznemožňuje, jejich přijímání na střední školy (článek 26).

Smluvní strana by měla učinit bezodkladné a rozhodné kroky k vymýcení segregace romských dětí ve výchovném systému a zajistit, aby rozmísťování do škol bylo prováděno individuálně a ne pod vlivem etnické příslušnosti dítěte. V případě potřeby musí smluvní strana rovněž zajistit zvláštní přípravu pro romské děti či děti jiných menšin a pozitivními opatřeními zajistit jejich právo na vzdělání.

10. Výbor zaznamenal různé nedávné legislativní úpravy k potírání diskriminace v zaměstnávání, je však znepokojen nedostatečným monitorováním uplatňování těchto zákonů. Výbor je rovněž znepokojen vysokou mírou nezaměstnanosti Romů, která se blíží 70%, zatímco obecná míra nezaměstnanosti v zemi je 10%. Výbor je rovněž znepokojen neexistencí zákonů zakazujících diskriminaci v jiných oblastech, jako vzdělávací a zdravotnický systém, bydlení a poskytování zboží a služeb (články 2, 3, 26).

Smluvní strana by měla přijmout opatření k zajištění účinnosti stávajících antidiskriminačních zákonů. Měla by rovněž přijmout další zákony v oblastech nepokrytých stávajícími zákony, aby zajistila úplnou shodu s články 2.3 a 26 Paktu. Smluvní strana by měla rovněž vyvinout větší úsilí při přípravě Romů pro vhodná povolání a při vytváření pracovních míst pro Romy.

11. Ačkoliv Výbor zaznamenal znepokojení smluvní strany ohledně rasového násilí a její prohlášení o omezování takových činů a jejich zvýšeného trestního postihu, zůstává znepokojen násilím a obtěžováním, které některé skupiny používají vůči romské menšině, a neschopností policie a soudů prošetřit, trestně stíhat a trestat zločiny z nenávisti (články 2, 20, 26).

Smluvní strana by měla přijmout veškerá nezbytná opatření k potírání rasového násilí a podněcování k rasové nenávisti, poskytnout skutečnou ochranu Romům a jiným menšinám a zajistit příslušné prošetření a trestní stíhání případů rasového násilí a podněcování k rasové nenávisti.

12. Výbor je znepokojen nízkou účastí žen v politickém životě, jakož i jejich nepřiměřeným zastoupením ve vyšších funkcích státní správy. Výbor vyslovuje politování, že delegace nebyla schopna poskytnout Výboru informace ohledně zastoupení žen v soukromém sektoru (články 3, 26).

¹ Při překladu do angličtiny dojde k setřetí rozdílů mezi zvláštní školou a speciální školou jak jsou vymezeny v zákoně č. 29/1984 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů. Jednotným výrazem „special schools“ pro oba typy škol tak může dojít i k obsahovému posunu, jak se tomu stalo i v tomto případě. Předmětem kritiky tak není umísťování dětí romské národnosti do speciálních škol, ale do škol zvláštních.

Smluvní strana by měla přijmout opatření ke zvýšení účasti žen ve veřejném a soukromém sektoru, v případě potřeby pomocí příslušných pozitivních opatření, aby splnila své povinnosti podle článků 3 a 26.

13. Výbor je hluboce znepokojen zprávami o obchodu se ženami, při kterém je smluvní strana jak zemí původu a tranzitu, tak zemí cílovou (články 3, 8).

Smluvní strana by měla přijmout rozhodná opatření k potírání takových praktik, která jsou porušením několika práv Paktu, včetně článku 3 a práva podle článku 8 zakazujícího otroctví a nevolnictví. Smluvní strana by měla rovněž posílit programy poskytující pomoc ženám v těžkých situacích, zejména ženám pocházejícím z jiných zemí, které jsou přivázeny na území státu smluvní strany za účelem prostituce. Měla by přijmout přísná opatření k předcházení této formy obchodu a k přísnému postihu těch, kteří ženy tímto způsobem vykořisťují. Ochrana by měla být rozšířena na ženy, které jsou obětmi tohoto druhu obchodu, aby mohly nalézt útočiště a měly možnost svědčit proti provinilým osobám v trestním či civilním řízení. Výbor si přeje být informován o přijatých opatřeních a jejich výsledcích.

14. Výbor je znepokojen zprávami o domácím násilí a lituje, že mu smluvní stranou nebyly předloženy žádné příslušné statistiky. Vítá informační kampaně pro veřejnost a přípravu policie, je však znepokojen absencí zvláštní ochrany v zákoně a v praxi (články 3, 9, 26).

Smluvní strana by měla přijmout opatření a právní rámec nezbytný k potírání domácího násilí; měla by zejména poskytnout rámec pro ochranu manželek, které jsou vystaveny násilí nebo hrozbám násilím.

15. Výbor je hluboce znepokojen přetrvávajícími obviněními na policejní obtěžování, zejména vůči romské menšině a cizincům, které delegace vysvětlovala spíše jako nedostatek taktu při jednání s lidmi než jako obtěžování (články 2, 7, 9, 26).

Smluvní strana by měla přijmout rozhodná opatření k vymýcení všech forem policejního obtěžování cizinců a zranitelných menšin.

16. Výbor je znepokojen skutečností, že stížnosti na policii jsou projednávány interním policejním inspektorátem a trestní šetření je prováděno Ministerstvem vnitra, do jehož kompetence policie spadá. Tento systém postrádá objektivitu a důvěryhodnost a mohlo by se zdát, že usnadňuje beztrestnost policie při porušování lidských práv (články 2, 7, 9).

Smluvní strana by měla zřídit nezávislý orgán s pravomocí přijímat a vyšetřovat všechny stížnosti na přehnané užití síly a jiné zneužívání moci ze strany policie.

17. Výbor je znepokojen skutečností, že lhůta pro zadržení až 48 hodin před předvedením k soudu je příliš dlouhá a že přístup k právní pomoci podezřelému, který si ji nemůže dovolit, není umožněn ihned po zadržení (článek 9).

Smluvní strana měla zajistit, aby zadržené osoby byly naprodlouze předvedeny před soud a aby jim pomoc právníka byla umožněna již od chvíle, kdy byly zbaveny svobody.

18. Výbor je znepokojen rozsahem a délkou vazby, jejíž průměrné trvání je nepřiměřeně dlouhé. Systém, tak jak je uplatňován, by mohl vyvolat pochybnosti o slučitelnosti s článkem 9, odstavec 3. Čísla poskytnutá smluvní stranou ohledně počtu případů, kdy návrhu obžaloby na vzetí do vazby bylo vyhověno, vzbuzuje pochybnosti o účinnosti systému odvolání (článek 9).

Smluvní strana by měla zajistit, aby zákony a praxe byly v přísném souladu s požadavky článku 9 Paktu; smluvní strana by měla ve své další pravidelné zprávě předložit další informace o uplatňování nového trestního řádu v praxi.

19. Výbor je znepokojen přeplněností věznic (článek 10).

Smluvní strana by měla přijmout opatření k předcházení přeplněnosti věznic a zajistit shodu s požadavky článku 10. Měla by poskytnout informace o kapacitě věznic a o aktuálním počtu uvězněných osob, aby umožnila Výboru posoudit úroveň přeplněnosti.

20. Výbor oceňuje změnu trestního řádu, která ruší nepodmíněné tresty odnětí svobody trestním příkazem, ale zůstává znepokojen skutečností, že tento způsob ukládání trestů vyvolává vážné problémy podle článku 14, zejména s ohledem na právo na obhajobu.

Smluvní strana by měla zajistit, aby práva osob, odsouzených trestním příkazem, byla plně respektována.

21. Výbor je znepokojen, že systém právní pomoci nezaručuje, že právní pomoc bude poskytnuta ve všech případech požadovaných článkem 14 odst. 3 písm. d) Paktu.

Smluvní strana by měla přezkoumat svůj systém právní pomoci, aby zajistila, že právní pomoc bude poskytnuta všem osobám, vůči nimž je vedeno trestní řízení, kde je to v zájmu spravedlnosti.

22. Výbor bere na vědomí změny v požadavcích na registraci náboženských společenství, ale zůstává znepokojen přetrvávajícím možným rozdílným přístupem zákona k různým vyznáním podle toho, bylo-li toto vyznání registrováno či nikoliv (články 18, 26).

Smluvní strana by měla poskytnout další informace ve své příští pravidelné zprávě.

23. Výbor je hluboce znepokojen zprávami o sexuálním zneužívání dětí, včetně dětské pornografie. Výbor s potěšením bere na vědomí, že nevládní organizace poskytují pomoc při řešení problému zneužívání dětí a že jsou činěna opatření ke zvýšení informovanosti veřejnosti o tomto problému. Vítá kroky přijaté smluvní stranou k zajištění zvláštního ubytování pro zneužívané děti, aby mohly být znovu začleněny do normálního života (článek 24).

Smluvní strana by měla přijmout účinná opatření k potírání sexuálního zneužívání dětí, včetně dětské pornografie, a k opětovnému začlenění zneužívaných dětí do normálního života v souladu s článkem 24.

24. Výbor je znepokojen skutečností, že lustrační zákon je uplatňován bez posuzování konkrétních okolností u každé osoby. To vyvolává vážné problémy ve vztahu k článku 25 Paktu.

Smluvní strana musí zajistit, aby lustrační zákon nebyl uplatňován slepě a aby nebyl používán jako mechanismus znemožňující osobám rovnoprávný přístup do státních služeb.

25. Výbor je znepokojen očividně nízkou úrovní informovanosti veřejnosti o ustanoveních Paktu a o proceduře podle Opčního protokolu (článek 2).

Smluvní strana by měla zveřejnit ustanovení Paktu ustanovení Opčního protokolu týkající se mechanismu individuálních stížností, a tak zvýšit veřejnou informovanost.

26. Smluvní strana by měla zajistit širokou publicitu vyhodnocení její úvodní zprávy Výborem, a zejména těchto závěrečných připomínek.

27. Smluvní strana by měla podle předpisu 70, odstavec 5 stanov Výboru poskytnout do dvanácti měsíců informace o uplatňování připomínek Výboru ohledně zavádění účinných postupů pro implementaci názorů přijatých Výborem (odstavec 6), ohledně zvláštních škol (odstavec 9) a ohledně přešetřování stížností na policejní úředníky (odstavec 16). Výbor žádá, aby informace o ostatních jeho připomínkách byly zahrnuty do druhé pravidelné zprávy, která má být předložena k 1. srpnu 2005.